

Wyrok z dnia 12 stycznia 2000 r.

II UKN 292/99

W roku 1998 uposażenie sędziego w stanie spoczynku oraz należna mu renta inwalidzka z tytułu wypadku przy pracy przysługiwały niezależnie od siebie, w pełnych wysokościach.

Przewodniczący: SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 12 stycznia 2000 r. sprawy z wniosku Bogdana N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o prawo do wypłaty renty z tytułu wypadku w drodze do pracy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 stycznia 1999 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok, poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy z dnia 9 lipca 1998 r. [...] oraz decyzję Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w B. bez daty i ustalił, że w okresie od dnia 1 stycznia 1998 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. Bogdan N. uprawniony był do pobierania renty z tytułu wypadku w drodze z pracy do domu z dnia 10 marca 1982 r. w zbiegu z uposażeniem sędziego w stanie spoczynku.

U z a s a d n i e n i e

Bogdan N., sędzia w stanie spoczynku, uprawniony od dnia 1 stycznia 1998 r. - w miejsce emerytury - do uposażenia oraz renty z tytułu wypadku w drodze do pracy przyznanej decyzją organu rentowego z dnia 13 czerwca 1991 r., odwołał się od decyzji Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w B. w przedmiocie podjęcia od dnia 1 lutego 1998 r. wypłaty renty w połowie należnej kwoty.

Wyrokiem z dnia 8 lipca 1998 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy oddalił odwołanie stosując przepis art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.), zwanej dalej

"ustawą wypadkową", regulujący zasady wypłaty świadczeń należnych z tej ustawy w zbiegu z emeryturą przyznaną na podstawie innych przepisów. Oznaczało to wypłatę uposażenia sędziowskiego w całości i renty wypadkowej w połowie.

W apelacji Bogdan N. kwestionował zastosowanie przytoczonego przepisu twierdząc, że uposażenie sędziego w stanie spoczynku nie może być traktowane jak emerytura, lecz jak wynagrodzenie, w zbiegu z którym - bez względu na jego wysokość - renty wypadkowe wypłacane są w całości.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 26 stycznia 1999 r. apelację oddalił. Przesłanki prowadzące Sąd drugiej instancji do odmowy uwzględnienia żądania ubezpieczonego były jednak odmienne od tych, którymi kierował się Sąd Wojewódzki. Sąd ten uznał argument skarżącego, że uposażenie sędziego w stanie spoczynku nie jest emeryturą w rozumieniu prawa ubezpieczeń społecznych, ale stwierdził równocześnie, że sędziemu przeniesionemu w stan spoczynku nie przysługuje prawo do pobierania żadnych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, w tym renty z tytułu wypadku w drodze do pracy, co - zdaniem tego Sądu - wynika z przepisu art. 71¹ § 6 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 137 ze zmianą wynikającą z ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. - Dz.U. Nr 124, poz. 782).

Kasację, zawierającą wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego i decyzji organu rentowego przez przyznanie wypłaty pełnej renty wypadkowej, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, Bogdan N. oparł na podstawie naruszenia prawa materialnego, przepisu art. 71¹ § 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych. Wskazał, że po zmianie tego Prawa, powodującej wyłączenie od dnia 1 stycznia 1998 r. sędziów z systemu powszechnego zaopatrzenia społecznego pracowników i ich rodzin, nie została wprowadzona regulacja dotycząca zbiegu uposażeń z uprawnieniami do świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Brak tej regulacji - jak twierdził - powoduje, że do takich przypadków znajdują zastosowanie przepisy ustawy wypadkowej, lecz nie te, które odnoszą się do wypłaty świadczeń równoległe ze świadczeniami z ubezpieczenia społecznego, ale z wynagrodzeniem. Zdaniem skarżącego bowiem - zgodnym w tym punkcie ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego - uposażenie pobierane przez sędziego w stanie spoczynku nie jest tożsame z emeryturą, skoro ustawodawca określił wyraźnie, że sędzia w stanie spoczynku otrzymuje uposażenie, tak samo jak sędzia czynny zawodowo, tyle że wynoszące odpowiedni procent upo-

sażenia pobieranego na ostatnio zajmowanym stanowisku, wraz z dodatkiem za wysługę lat.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego może powstać po spełnieniu się różnych ryzyk ubezpieczeniowych. Nie istnieją także prawne przeszkody do nabycia świadczeń z różnych tytułów, toteż zdarza się, że u jednej osoby dochodzi do zbiegu praw. Generalnie, w razie zaistnienia zbiegu kilku praw do świadczeń o charakterze rentowym każde z nich powinno być wypłacane w całości. Ze względu na ochronę finansów instytucji ubezpieczeniowej, ustawy przewidujące świadczenia przyznawane w ramach określonego działu lub systemu ubezpieczeń zawierają przepisy w inny sposób regulujące wypłatę zbiegających się świadczeń. Analiza tych przepisów pozwala na przyjęcie, że w ramach tego samego działu ubezpieczenia funkcjonuje zasada wypłaty jednego świadczenia, wyższego lub wybranego przez osobę uprawnioną (por. art. 69 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin - Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Prawo do pobierania (w określonych proporcjach) więcej niż jednego świadczenia możliwe jest tylko w odniesieniu do świadczeń uzyskanych z różnych systemów. Tak oto - zgodnie z art. 70 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. - zbieg świadczeń regulowany jest przepisami art. 54 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 13, poz. 68 ze zm.), art. 12 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach i niektórych innych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 17, poz. 75 ze zm.) oraz art. 24 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.). Podobne są zasady wypłacania świadczeń przewidziane w art. 33 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 7, poz. 25). Zasady te - co jest istotne i co należy podkreślić - dotyczą świadczeń uzyskanych i wypłacanych w ramach ubezpieczenia społecznego.

Sędzia, który nie może sprawować swego urzędu wskutek choroby, utraty sił albo po osiągnięciu określonej w ustawie granicy wieku, ale też zmiany ustroju sądów lub zmiany granic okręgów sądowych nie pobiera świadczeń z ubezpieczenia

społecznego. Przechodzi w stan spoczynku, o czym stanowi przepis art. 180 Konstytucji, dostosowujący status służbowy sędziego do unormowań ustrojowych, gwarantujących niezawisłość oraz nieusuwalność sędziowską oraz szczególną ochronę pozycji materialnej sędziego po zakończeniu sprawowania urzędu.

Począwszy od dnia 1 stycznia 1998 r., w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 124, poz. 782), urzeczywistniającej postanowienia Konstytucji, dokonana się zasadnicza zmiana nabywania przez sędziów prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego; sędziowie przechodzący w stan spoczynku zostali wyłączeni z systemu powszechnego zaopatrzenia społecznego pracowników i ich rodzin, przy czym nie powstał żaden system ubezpieczenia społecznego sędziów.

Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. objęła także swoją regulacją osoby, które przed jej wejściem w życie uzyskały prawo do emerytury lub renty (art. 6 ust. 1 ustawy), co - w powiązaniu z przejęciem ich finansowania przez budżet państwa - w sposób istotny zmieniło sytuację sędziów emerytowanych, uprawnionych przed tą datą do świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Zgodnie przepisem art. 71¹ § 6 Prawa o ustroju sądów powszechnych przejście sędziego w stan spoczynku powoduje utratę prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia społecznego. Reguła inferencyjna wynikająca z tego przepisu, interpretowana w zgodzie z zasadą zachowania praw słusznie nabytych, wskazuje, że sędzia pobierający uposażenie w stanie spoczynku traci uprawnienie do tych tylko świadczeń z ubezpieczenia społecznego, które zostają zastąpione uposażeniem w stanie spoczynku. Oznacza to, że otrzymując prawo do pobierania uposażenia należnego sędziom przechodzącym w stan spoczynku, sędziowie emerytowani zachowali uzyskane w poprzednim stanie prawnym prawa do świadczeń z ustawy wypadkowej (por. odesłanie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r.). Przed dniem 1 stycznia 1998 r. świadczenia te - w zbiegu z należną sędziom emeryturą - wypłacane były według art. 24 ust. 1 ustawy wypadkowej, który przewidywał wypłatę renty inwalidzkiej na podstawie tej ustawy z emeryturą przysługującą na podstawie innych przepisów, przez wybór renty powiększonej o połowę emerytury albo emerytury powiększonej o połowę renty inwalidzkiej.

Zmiana prawa, skutkująca wyłączenie uposażenia sędziowskiego z regulacji właściwej dla świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nie odniosła się do wypłaty zachowanych świadczeń. Zasad ich wypłaty wraz z uposażeniem sędziowskim nie

przewiduje bowiem obowiązująca od dnia 1 stycznia 1998 r. ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. ani wydane na podstawie upoważnienia z art. 6 ust. 3 tej ustawy rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin (Dz.U. Nr 130, poz. 869). Brak ich także w ustawie wypadkowej, której przepis art. 24 ust. 1 nie mógł być zastosowany wprost, skoro sędziowie uprawnieni do uposażeń w stanie spoczynku przestali być opisanymi w nim „osobami uprawnionymi do emerytury na podstawie innych przepisów”.

Uzasadniony jest więc wniosek, że ustawodawca, konkretyzując normy konstytucyjne dotyczące statusu sędziów i nie regulując w sposób szczególny kwestii wypłaty świadczeń przysługujących sędziom z tytułu wypadku przy pracy, zdecydował, iż świadczenia te oraz uposażenie przysługują sędziom w stanie spoczynku niezależnie od siebie. Tym samym, odwołując się dodatkowo do tezy głoszącej racjonalność działania prawodawcy, należy odrzucić pogląd, że na skutek zaniechania unormowania omawianej kwestii powstała luka w prawie; przeciwnie, kwestia ta była regulowana, tyle że inaczej niż przed dniem 1 stycznia 1998 r.

Jest więc oczywiste, że stan normatywny, jaki został ukształtowany przez ustawodawcę, nie pozwala na uznanie, że prawnie nieobojętny stosunek społeczny (w tym wypadku zbieg świadczeń z tytułu uposażenia i renty inwalidzkiej z ustawy wypadkowej), nie został w obowiązującym prawie przewidziany i uregulowany.

Trzeba również przyjąć jako oczywiste, że nie jest uzasadnione sięganie do art. 24 ust. 1 ustawy wypadkowej jako przepisu, który mógłby stanowić podstawę wypłaty zbiegających się świadczeń, i to z kilku powodów. Przede wszystkim takie sięgnięcie miałoby cechy analogii, która, wobec niestwierdzenia luki w prawie, nie jest dopuszczalna, niezależnie od faktu, że rozumowanie per analogiam obce jest systemowi ubezpieczeń społecznych, opartemu, ze swych założeń konstrukcyjnych, na metodzie kazuistycznej. Poza tym przepisowi art. 24 ust. 1 ustawy wypadkowej nie można przypisywać charakteru normy ogólnej (kierunkowej), dotyczącej zasad wypłaty świadczeń w ogóle, zwłaszcza że nie przystaje on do pozycji ustrojowej i społecznej sędziów w stanie spoczynku, całkowicie odmiennej od sytuacji osób uprawnionych do emerytury. Także więc dyrektywy funkcjonalne i aksjologiczne sprzeciwiają się możliwości zastosowania tego przepisu do sędziów, nie wykonujących urzędu z powodu osiągnięcia określonego wieku. Trzeba w końcu podkreślić,

że ograniczenie wypłaty świadczenia płynącego z nabytego prawa musi mieć wyraźną podstawę ustawową, w związku z czym sięganie do art. 24 ust. 1 ustawy wypadkowej i stosowanie go „posiłkowo” jest tym bardziej nieuzasadnione.

W konsekwencji należy stwierdzić, że odwoływanie się do zasad wypłaty świadczeń z ubezpieczenia społecznego i twierdzenie, że jedno z nabytych świadczeń nie należy się wcale albo tylko w części - możliwe w ramach systemu prawa ubezpieczeń społecznych - nie znajduje jakiegokolwiek uzasadnienia, gdy stan faktyczny wykracza poza ten system, jak w przypadku wypłaty świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz uposażenia należnego sędziemu w stanie spoczynku. Żadne racje nie uzasadniają zatem przyjęcia, że dochodzi w ogóle do tzw. zbiegu świadczeń, a w konsekwencji, że nie należą się one w całości.

Za trafnością wysnutych wyżej wniosków przemawia także to, że z dniem 1 stycznia 1999 r. ustawodawca zdecydował się dokonać zmiany zasad wypłaty sędziom w stanie spoczynku przysługującego im uposażenia oraz renty inwalidzkiej (art. 148 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 29 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz.U. Nr 162, poz.1118 ze zm.). Zmiana taka nie byłaby potrzebna, gdyby art. 24 ustawy wypadkowej - w jego dotychczasowym kształcie - znajdował zastosowanie do sędziów pobierających uposażenie w stanie spoczynku. Znamienne jest również to, że dodając do art. 24 ustawy wypadkowej nowy ustęp 2a i posługując się odesłaniem do stosowania ustępu 1, ustawodawca zmanifestował, że hipoteza art. 24 ust. 1 nie obejmowała „zbiegu” renty inwalidzkiej oraz uposażenia w stanie spoczynku przyznanego ze względu na wiek sędziego, albowiem obecnie zasady wypłaty renty i emerytury stosuje się do wypłaty renty i uposażenia i tak tylko odpowiednio.

A contrario, przed wejściem w życie wskazanej zmiany, tj. przed dniem 1 stycznia 1999 r. uposażenie sędziowskie nie będące świadczeniem z ubezpieczenia społecznego, nie poddawało się operacji “zbiegu świadczeń”. Nie istniała podstawa do tego, by organ rentowy ograniczał do połowy lub innej części swe zobowiązanie z tytułu świadczenia renty wypadkowej, a także żaden przepis prawa nie dopuszczał wypłacania połowy uposażenia sędziego w stanie spoczynku.

W podsumowaniu przeprowadzonego wywodu należy stwierdzić, że w okresie od dnia 1 stycznia 1998 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. uposażenie sędziego w stanie spoczynku oraz należna mu renta inwalidzka z tytułu wypadku przy pracy przysługiwały niezależnie od siebie, w pełnych wysokościach.

Z tych przyczyn, stwierdziwszy również, że przy wydawaniu zaskarżonego wyroku doszło jedynie do naruszenia prawa materialnego, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 393¹⁵ KPC jak w sentencji.

=====